

**ДЕРЖАВНИЙ ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«УЖГОРОДСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ»
ФАКУЛЬТЕТ СУСПІЛЬНИХ НАУК
КАФЕДРА ПОЛІТОЛОГІЇ І ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ**

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Декан факультету суспільних наук
проф. Остапчук Ю.О.

«30» червня 2025 року

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

**ЕТНОПОЛІТИЧНІ АСПЕКТИ ТЕРИТОРІАЛЬНОГО
УПРАВЛІННЯ ТА ПУБЛІЧНА СЛУЖБА**

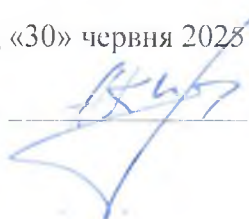
Рівень вищої освіти	Другий (освітньо-професійний)
Галузь знань	28 Публічне управління та адміністрування
Спеціальності	281 Публічне управління та адміністрування
Статус дисципліни	вибіркова
Мова навчання	українська

Робоча програма навчальної дисципліни «Етнополітичні аспекти територіального управління та публічна служба» для здобувачів вищої освіти галузей знань 28 Публічне управління та адміністрування спеціальності 281 Публічне управління та адміністрування.

Розробник: кандидат історичних наук, доцент, доцент кафедри політології і державного управління Зан Михайло Петрович.

Робочу програму розглянуто та затверджено на засіданні
кафедри політології і державного управління

протокол № 10 від «30» червня 2025 р.

Завідувач кафедри Ключкович А.Ю.

Схвалено науково-методичною комісією факультету суспільних наук

протокол № 8 від «30» червня 2025 р.

Голова науково-методичної комісії Попадич О.О.

1. ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Найменування показників	Розподіл годин за навчальним планом	
	Денна форма навчання	Заочна форма навчання
Кількість кредитів ЄКТС – 4	Рік підготовки:	
Загальна кількість годин – 120	1-ий	1-ий
Кількість модулів – 1	Семестр:	
Тижневих годин: для денної форми навчання: – аудиторних – 42 самостійної роботи студента – 48	1-ий	1-ий
	Лекції:	
	24	10
	Практичні (семінарські):	
	18	2
Вид підсумкового контролю: залік	Лабораторні:	
	-	-
Форма підсумкового контролю: усна	Індивідуальна та самостійна робота:	
	78	108

2. МЕТА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Метою вивчення навчальної дисципліни *«Етнополітичні аспекти територіального управління та публічна служба»* є опанування інституційних механізмів публічного управління у сфері етнополітичних процесів та ознайомлення з особливостями територіального управління у рамках реалізації державної етнополітики на національному та регіональному рівнях.

Відповідно до освітньої програми вивчення дисципліни сприяє формуванню у здобувачів вищої освіти таких компетентностей:

1) загальні компетентності:

- здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу (ЗК-01);
- здатність працювати в команді, мотивувати людей та рухатися до спільної мети, бути лідером, діяти соціально відповідально та свідомо (ЗК-02);
- здатність удосконалювати й розвивати професійний, інтелектуальний і культурний рівні (ЗК-04);
- здатність приймати обґрунтовані рішення та використовувати сучасні комунікаційні технології (ЗК-05);
- здатність генерувати нові ідеї (креативність) (ЗК-07);
- здатність до сприйняття змін, адаптації до нової ситуації та готовності приймати нестандартні рішення (ЗК-08);
- здатність бути критичним і самокритичним (ЗК-10).

2) спеціальні компетентності:

- здатність налагоджувати соціальну взаємодію, співробітництво, попереджати та розв'язувати конфлікти (СК-01);
- здатність організовувати діяльність органів публічного управління та інших організацій публічної сфери (СК-02);
- здатність організовувати інформаційно-аналітичне забезпечення управлінських процесів із використанням сучасних інформаційних ресурсів та технологій, зокрема розробляти заходи щодо впровадження електронного урядування в різних сферах публічного управління та адміністрування (СК-03);
- здатність дотримуватися морально-етичних засад у професійній управлінській, консультаційній, аналітичній та експертно-дослідницькій діяльності (СК-11);
- здатність застосовувати кращі практики публічного управління та адміністрування держав Європейського Союзу (зокрема, Карпатського Єврорегіону), а саме – Румунії, Угорщини, Словаччини, Польщі (СК-13).

3. ПЕРЕДУМОВИ ДЛЯ ВИВЧЕННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Передумовами вивчення навчальної дисципліни *«Етнополітичні аспекти територіального управління та публічна служба»* є опанування таких обов'язкових компонентів (ОК) освітньої-професійної програми (ОПП):

- ОК.01 Теорія та методологія публічного управління;
- ОК.02 Методи наукових досліджень у публічному управлінні та адмініструванні;
- ОК.03 Нормативно-правове забезпечення державної служби;
- ОК.04 Організація діяльності державного службовця.

4. ОЧІКУВАНІ РЕЗУЛЬТАТИ НАВЧАННЯ

Відповідно до освітньої-професійної програми «Державна служба» другого (магістерського) рівня вищої освіти, вивчення навчальної дисципліни «Етнополітичні аспекти територіального управління та публічна служба» повинно забезпечити досягнення здобувачами вищої освіти таких програмних результатів навчання (ПРН):

Програмні результати навчання	Шифр ПРН
Знати теоретичні та прикладні засади вироблення й аналізу публічної політики, основ та технологій прийняття управлінських рішень.	ПРН-01
Уміти розробляти національні/регіональні програмні документи щодо розвитку публічного управління, використовуючи системний аналіз і комплексний підхід, а також методи командної роботи.	ПРН-07
Уміти здійснювати ефективну комунікацію, аргументувати свою позицію, використовувати сучасні інформаційні та комунікаційні технології у сфері публічного управління та адміністрування на засадах соціальної відповідальності, правових і етичних норм.	ПРН-08
Розробляти обґрунтовані управлінські рішення з урахуванням питань європейської та євроатлантичної інтеграції, враховувати цілі, наявні законодавчі, часові та ресурсні обмеження, оцінювати політичні, соціальні, економічні й екологічні наслідки варіантів рішень.	ПРН-11
Уміти оперативно й ефективно вирішувати теоретичні, аналітичні, практичні задачі в багатонаціональному та соціально неоднорідному регіоні.	ПРН-14
Використовувати досвід і кращі практики публічного управління та адміністрування регіонів сусідніх із Україною держав Європейського Союзу (зокрема, Румунії, Угорщини, Словаччини, Польщі).	ПРН-15

Очікувані результати навчання, які повинні бути досягнуті здобувачами освіти після опанування навчальної дисципліни «Етнополітичні аспекти територіального управління та публічна служба»:

Очікувані результати навчання з дисципліни	Шифр ПРН
Знати теоретичні та прикладні засади аналізу проблем етнічності, етнічної та національної ідентичності; класифікації етносів світу, типологізації націй та націоналізму, аналізу нормативно-правового статусу міноритарних етнічних груп (етнічних, мовних, релігійних, національних, меншин, корінних народів).	ПРН-01
Уміти розробляти національні та регіональні програмні документи щодо інституційного забезпечення публічного управління етнополітичних процесів, використовуючи системний аналіз та комплексний підхід, а також методи командної роботи.	ПРН-07
Уміти здійснювати ефективну комунікацію, аргументувати свою позицію, використовувати сучасні інформаційні та комунікаційні технології у етнополітичній сфері територіального управління на засадах соціальної відповідальності, правових норм і толерантності.	ПРН-08
Розробляти обґрунтовані управлінські рішення з урахуванням питань європейських практик управління етнокультурною різноманітністю, зокрема, країн у країнах Вишеградської групи та інших держав Центрально-Східної Європи.	ПРН-11
Уміти оперативно й ефективно вирішувати теоретичні, аналітичні та практичні задачі в умовах мультикультурного регіону (Закарпатська, Чернівецька, Одеські області України).	ПРН-14
Використовувати досвід та кращі практики управління етнокультурним різноманіттям регіонів держав Європейського Союзу, що межують з Україною (Румунія, Угорщина, Словачка Республіка, Республіка Польща).	ПРН-15

5. ЗАСОБИ ДІАГНОСТИКИ ТА КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ

Засоби оцінювання та методи демонстрування результатів навчання

Засобами оцінювання та методами демонстрування результатів навчання з навчальної дисципліни є:

- презентація результатів виконаної індивідуальної роботи;
- залік.

Форми контролю та критерії оцінювання результатів навчання

Форми поточного контролю: виступи на практичних заняттях; написання інформаційно-аналітичної записки.

Форма модульного контролю: письмова контрольна робота.

Форма підсумкового семестрового контролю: усний залік.

Розподіл балів, які отримують здобувачі вищої освіти (модуль 1)

Поточне оцінювання на практичних заняттях							Індивідуальна та самостійна робота	Модульна контрольна робота	Сума
T3	T5	T6	T7	T8	T9	T10	20	50	100
3	3	6	4	4	6	4			

T3, T5, T6 – теми

Оцінювання окремих видів навчальної роботи з дисципліни

Вид діяльності здобувача вищої освіти	Модуль 1	
	Кількість	Максимальна кількість балів (сумарна)
Практичні (семінарські) заняття	7	30
Підготовка та захист інформаційно-аналітичної записки	1	20
Модульна контрольна робота	1	50
Разом	9	100

Критерії оцінювання модульної контрольної роботи.

Мінімальний поріг для допуску до модульної контрольної роботи становить 10 балів. Модульна контрольна робота складається з трьох запитань описово-аналітичного характеру.

Перше запитання має оцінити знання з тематичної проблематики відповідного модулю, яка надавалася на лекціях і обговорювалася на семінарських заняттях. Залежно від обсягу, послідовності викладу та орієнтуванні в тематичному матеріалі, перше запитання модульної контрольної роботи максимально може бути оцінене у 10 балів.

Друге запитання має на меті оцінити розуміння теорії та практики мультикультуралізму. Залежно від послідовності викладу та орієнтування в тематичному матеріалі, друге запитання модульної контрольної роботи максимально може бути оцінене у 15 балів.

Третє питання модульної контрольної роботи має творчо-аналітичний характер. Залежно від обґрунтованості аргументів і суб'єктивних висновків студента з визначеної проблематики третє запитання модульної контрольної роботи максимально може бути оцінене у 25 балів.

Критерії оцінювання підсумкового семестрового контролю.

Відповідно до «Положення про порядок та методику проведення семестрових (курсівих) екзаменів і заліків в Ужгородському національному університеті» (затверджено Наказом Ректора ДВНЗ «УжНУ» № 698/01-17 від 08.05.2015 р.), знання студентів оцінюється як з теоретичної, так і з практичної підготовки за такими критеріями:

Оцінку «відмінно» (90-100 балів, А) заслуговує студент, який:

- всебічно і глибоко володіє навчально-програмовим матеріалом;
- вміє самостійно виконувати завдання, передбачені програмою, використовує набуті знання і вміння у нестандартних ситуаціях;
- засвоїв основну і ознайомлений з додатковою літературою, яка рекомендована програмою;
- засвоїв взаємозв'язок основних понять дисципліни та усвідомлює їх значення для професії, яку він набуває;
- вільно висловлює власні думки, самостійно оцінює різноманітні життєві явища і факти, виявляючи особистісну позицію;
- самостійно визначає окремі цілі власної навчальної діяльності, виявив творчі здібності і використовує їх при вивченні навчально-програмового матеріалу, проявив нахил до наукової роботи.

Оцінку «добре» (82-89 балів, В) – заслуговує студент, який:

- повністю опанував і вільно (самостійно) володіє навчально-програмовим матеріалом, в тому числі застосовує його на практиці, має системні знання в достатньому обсязі відповідно до навчально-програмового матеріалу, аргументовано використовує їх у різних ситуаціях;
- має здатність до самостійного пошуку інформації, а також до аналізу, постановки і розв'язування проблем професійного спрямування;
- під час відповіді допустив деякі неточності, які самостійно виправив, добирає переконливі аргументи на підтвердження вивченого матеріалу.

Оцінку «добре» (74-81 бал, С) заслуговує студент, який:

- в цілому навчальну програму засвоїв, але відповідає на екзамені з певною кількістю помилок;
- вміє порівнювати, узагальнювати, систематизувати інформацію під керівництвом викладача, в цілому самостійно застосовувати на практиці, контролювати власну діяльність;
- опанував навчально-програмовий матеріал, успішно виконав завдання, передбачені програмою, засвоїв основну літературу, яка рекомендована програмою.

Оцінку «задовільно» (64-73 бали, D) – заслуговує студент, який:

- знає основний навчально-програмовий матеріал в обсязі, необхідному для подальшого навчання і використання його у майбутній професії;
- виконує завдання непогано, але зі значною кількістю помилок;
- ознайомлений з основною літературою, яка рекомендована програмою;
- допускає на заняттях чи екзамені помилки при виконанні завдань, але під керівництвом викладача знаходить шляхи їх усунення.

Оцінку «задовільно» (60-63 бали, E) – заслуговує студент, який:

- володіє основним навчально-програмовим матеріалом в обсязі, необхідному для подальшого навчання і використання його у майбутній професії, а виконання завдань задовольняє мінімальні критерії. Знання мають репродуктивний характер.

Оцінка «незадовільно» (35-59 балів, FX) – виставляється студенту, який:

виявив суттєві прогалини в знаннях основного програмового матеріалу, допустив принципові помилки у виконанні передбачених програмою завдань.

Оцінка «незадовільно» (35 балів, F) – виставляється студенту заочної форми навчання, який:

- володіє навчальним матеріалом тільки на рівні елементарного розпізнавання і відтворення окремих фактів або не володіє зовсім;
- допускає грубі помилки при виконанні завдань, передбачених програмою;
- не може продовжувати навчання і не готовий до професійної діяльності після закінчення університету без повторного вивчення даної дисципліни.

При виставленні оцінки враховуються результати навчальної роботи студента впродовж семестру.

Таблиця відповідності оцінок за різними шкалами

Оцінка за 100-бальною шкалою	Оцінка ЄКТС	Оцінка за національною шкалою	
		диференційована	недиференційована
90–100	A	відмінно	зараховано
82–89	B	добре	
74–81	C		
64–73	D	задовільно	
60–63	E		
35–59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	незараховано з можливістю повторного складання
0–34	F	незадовільно з обов’язковим повторним вивченням дисципліни	незараховано з обов’язковим повторним вивченням дисципліни

6. ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

6.1. Зміст навчальної дисципліни

МОДУЛЬ 1

ТЕМА 1. КОНЦЕПЦІЇ ЕТНІЧНОСТІ

Поняття «етнос» та «етнічність». Еволюція дефініції «етнос». Терміни «етнічна група», «етнічна ідентичність». Специфіка розуміння поняття «етнічність» в англomовній науковій традиції. Визначення дефініції «етнічність» Фредеріком Бартом. Проблема впровадження поняття «етнічність» у вітчизняній науці.

Пасіонарна (енергетична) теорія етносу. Запозичення ідей Сергія Широкогогорова та Володимира Вернадського у творчій спадщині Лева Гумільова. Етнос як «біофізична реальність». Енергетичне пояснення етногенетичних процесів. Пасіонарність як базова характеристика етнічних спільнот. Принцип компліментарності. Етнос як система дискретного типу.

Соціальні теорії етносу. Співставлення теорії етносу з марксистським чергуванням суспільно-економічних формацій у радянському суспільствознавстві. Дуалістична теорія етносу Юліана Бромлея. Терміни «етнікос» та «етносоціальний організм». Інформаційна теорія етносу. Праці Миколи Чебоксарова та Сергія Арутюнова. Комплекс інформаційних зв'язків. Мезоструктура етносу. Кола внутрішнього спілкування. Системно-статистична теорія етносу. Студії Геннадія Маркова та Володимира Піменова. Внутрішня композиційна структура етносу. Виділення компонентних характеристик етносів. Спільне та відмінне у варіаціях соціальної теорії етносу.

Примордіалістські концепції етнічності. Термін «примордіальні зв'язки». Природно-еволюційний варіант примордіалізму. Праці П'єра Луї ван ден Берге. Непотичні зв'язки як основа етносу. Еволюційно-історичний варіант примордіалізму. Спільність території та мови як найважливіші засади формування етносів. Переніалізм. Дослідження Ентоні Дейвіда Сміта. Основні характеристики етносу-нації.

Інструменталістська концепція етнічності. Причини виникнення інструменталізму. Студії Джоан Нейджел і Сьюзан Олзак. Ситуативна, мобілізована етнічність. Ототожнення етносів із групами інтересів та соціальними групами. Політичні фактори «виникнення» етнічних груп.

Конструктивістська концепція етнічності. Спроба поєднання примордіалізму та інструменталізму. «Уявлені спільноти» Бенедикта Андерсона. Праці Ернеста Гелнера та Еріка Гобсбаума. Конструювання етнічних груп. Поширення ідей конструктивізму в Російській Федерації. Дослідження Валерія Тішкова. Пропагування ідей «громадянства-нації». Ідеологема «дрейфу етноідентичності».

ТЕМА 2. ЕТНІЧНА ТА НАЦІОНАЛЬНА ІДЕНТИЧНІСТЬ

Маркери етнічної ідентичності. Раса. Релігія. Мова. Етнічна територія. Традиційне господарство. Побут. «Національна» кухня. Шлюб і родина. Специфіка вербальної та невербальної лексики. Ендоетноніми та екзоетноніми. Компліментарність як відчуття взаємної «симпатії» членів етнічної групи. Ендогамія як фактор стабілізації етнічних спільнот. Асиміляція. Етномаргінальність.

Концепція «центральної зони» етнічної культури. Дослідження Світлани Лур'є. «Метомарфози традиційної свідомості» (1994). «Історична етнологія» (1997). «Імперія як доля» (2012). Етнічні константи підсвідомості особи. Локалізація джерела зла. Локалізація джерела добра (образ себе, заступника). Уявлення про спосіб дії, за якого добро перемагає зло.

Типи етнічної ідентичності. Типологія Михайла Юрія в контексті наукових студій Галини Солдатової та Світлани Рижової. Нормальна (модальна) ідентичність. Етноцентрична ідентичність. Етнодомінуюча ідентичність. Етнічний фанатизм. Етнічна індіферентність.

Етнотипологізм (космополітизм). Амбівалентна ідентичність. *Типологія Володимира Євтуха*. Гібридна, етноцентрична, ієрархічна (гніздова) ідентичності. Мультиідентичність та «плаваюча» етнічна ідентичність. Розмита (розсіяна) та трансетнічна ідентичності. Субідентичність. *Типологія Олександра Корнієнка*. «Етнічний нарцисизм». Етномаргінальний тип особистості. Космополітизм (позитиви та негативи).

Національна ідентичність та її виміри. Наукові дослідження національної ідентичності Монсеррат Гібернау. «Нації без держав» (1999). «Каталонський націоналізм» (2004). «Ідентичність націй» (2007). Психологічний вимір. Культурний вимір. Історичний вимір. Територіальний вимір. Політичний вимір. *Шляхи формування національної ідентичності за Френсісом Фукуямой*. Міграційна/територіальна модель. Політична незалежність в рамках етнічних територій. Асиміляційна модель. Трансформація суспільства та формування політичної нації.

Формування та виклики національної ідентичності. Стратегії національної держави для утвердження національної ідентичності. Поширення образу єдиної нації. Символи та ритуали. Розвиток інституту громадянства. Створення спільних ворогів. Зміцнення національної системи освіти та масмедіа. Виклики традиційним концепціям національної ідентичності в умовах глобалізації. Конфронтація, конкуренція і діалог культур. Національна ідентичність та громадянство. Пошук нових спільних ворогів. Засоби масової інформації та освіта.

ТЕМА 3. КЛАСИФІКАЦІЯ ЕТНОСІВ СВІТУ

Географічна класифікація народів світу. Народи Австралії та Океанії. Меланезія. Мікронезія. Полінезія. Народи Азії. Східна, Південно-Східна, Південна, Центральна, Південно-Західна Азія. Народи Америки. Північна, Південна Америка та Мезоамерика. Народи Африки. Північна, Східна, Центральна, Західна та Південна Африка. Народи Європи. Західна, Північна, Південна, Південно-Західна, Центральна, Східна та Південно-Східна Європа.

Расово-антропологічна класифікація народів світу. Поняття «раса». Моноцентризм. Поліцентризм. Негроїдна (африканська) велика раса. Австралоїдна (океанійська) велика раса. Європеїдна (євразійська) велика раса. Монголоїдна (азіатсько-американська) велика раса. Контактні раси. Перехідні та змішані раси.

Релігійна класифікація народів світу. Вірування. Тотемізм. Магія. Фетишизм. Анімізм. Ранні форми релігії. Шаманізм. Політеїзм. Генотеїзм. Національні релігії. Юдаїзм. Індуїзм. Зороастризм. Джайнізм. Сикхізм. Конфуціанство. Даосизм. Синтоїзм. Світові релігії. Буддизм. Хінаїана. Махаяна. Ламаїзм. Дзен-буддизм. Християнство. Католицизм. Православ'я. Протестантизм. Неопротестантизм. Іслам. Сунізм. Шіїзм. Ваххабізм. Секти зейдистів, друзів, алавітів та ін. Відродження етнічних релігій в сучасній Європі. Друїдизм. Одінізм. Еллінізм. Мітраїзм. РУНвіра та Рідна Віра (Україна).

Етнолінгвістична класифікація народів світу. Принципи генеалогічної класифікації мов. Формування мовних сімей. Індоевропейська сім'я етносів і мов. Семіто-хамітська сім'я етносів і мов. Картвельська мовна сім'я. Північно-кавказька мовна сім'я. Дравідська мовна сім'я. Уральська мовна сім'я. Алтайська мовна сім'я. Чукотсько-камчатська мовна сім'я. Ескімосько-алеутська мовна сім'я. Сіно-тибетська мовна сім'я. Австроазіатська мовна сім'я. Паратайська мовна сім'я. Австронезійська (малайсько-полінезійська) мовна сім'я. Андаманська мовна сім'я. Папуаська мовна сім'я. Австралійська мовна сім'я. Нігеро-кордофанська мовна сім'я. Ніло-сахарська мовна сім'я. Койсанська мовна сім'я. Мови індіанців Америки. Ізольовані мови народів світу.

ТЕМА 4. НАЦІЯ І НАЦІОНАЛІЗМ

Теорії націй. Етимологія поняття «нація». Психологічне обґрунтування терміну нація Ернестом Ренаном. Консервативне трактування нації лордом Актоном. Расовий підхід щодо «нації» у Жозефа Артюра де Гобіно. Інтерпретація категорії «нація» Максом Вебером. Поняття «нація» в трактовці «австро-марксистів» (Карл Каутський, Отто Бауер, Карл Реннер). Ленінська

теорія нації. Визначення категорії Йосипом Сталіним. «Національне питання» в СРСР та ідея «радянського народу». Розмежування категорій «нація», «громадянство» та «суспільство», «держава». Комунікативна теорія нації Карла Дойча. Поняття «компліментарність». Етатистська теорія нації. Підхід Ентоні Гіденса. Етніцистська концепція нації. Ознаки нації за Ентоні Смітом. «Інструменталістська» теорія нації. Дослідження Еріка Гобсбаума, Ернеста Гелнера та Бенедикта Андерсона.

Типології нації. Типологія націй за Георгом Гегелем. «Історичні» та «неісторичні» нації. Дискусія з приводу типології Георга Гегеля. Типологія націй за Фрідріхом Майнеке. Історичний критерій дихотомії «культурні – політичні нації». Доповнення типології у підходах Ярослава Крейчі та Вітешлава Велімськи. Повномасштабні, політичні, етнічні нації, етнічні групи. Типологія націй Г'ю Сеттона-Вотсона. «Нові» та «старі» нації. «Перехідні» нації. Відносність та модифікації типологій націй.

Теорії націоналізму. Етимологія поняття «націоналізм». Ідея Тома Нейрна про «фольклор націоналізму». Націоналізм як міфологія. Детерміністський міф. Націоналізм як доктрина. Концепція Ентоні Сміта. Модернізаційна версія націоналізму Ернеста Гелнера. «Національне питання» в працях Карла Маркса, Володимира Леніна, Карла Каутського, Карла Реннера, Отто Буера та Йосипа Сталіна. Неомарксистські трактовки націоналізму. Аналіз «внутрішнього колоніалізму» Тома Нейра. «Винахід традиції» Ернеста Гобсбаума. «Уявлені спільноти» Бенедикта Андерсона. Консервативна версія націоналізму. Витоки традиції. Ідеї лорда Актона. «Націоналізм» (1960) Іліє Кедурі. Портрет націоналіста у світлі психології. Висновки «берклійської групи» дослідників націоналізму. Вияви націоналізму в релігійному фундаменталізмі, фашизмі, комунізмі, сектантстві тощо. Співвідношення понять «націоналізм», «нацизм» і «фашизм». Націоналізм та расизм. Суспільно-політична практика апартеїду. Ідеологія негритуду (Африка). Расистські ідеї та практика на сучасному етапі.

Типології націоналізму. Типологія націоналізму Карлтона Гейза. Класифікація націоналізмів за Гансом Коном. Типологія націоналізму Лії Грінфелд. Історичні типології націоналізму. Фази націоналізму за Луїсом Снайдером. Історико-хронологічна типологія націоналізму Г'ю Тревора-Ропера. Соціологічні типології націоналізму. Типологія Луїса Віртса. Гегемоністський націоналізм. Партикуляристський націоналізм. Маргінальний націоналізм. Націоналізм меншин. Типологія Костянтина Симонс-Симоналевича. Націоналізм більшостей та меншостей. Націоналістичні рухи. Рухи меншин та визвольні рухи. Типологія націоналізму Ентоні Сміта. Етноцентричний та поліцентричний націоналізм. Типологія націоналістичних рухів. Антиколоніальні, інтеграційні, сепаратистські, діаспорні, іредентистські, глобалістські (пан-) рухи. Політологічна типологія націоналізму Макса Гайдмана. Функціоналістський принцип класифікації націоналізму. Націоналізм пригноблених народів, іредентистський, запобіжницький та престижницький націоналізм.

ТЕМА 5. МІЖНАРОДНІ НОРМАТИВНО-ПРАВОВІ ДОКУМЕНТИ ПРО ЗАХИСТ ПРАВ КОРІННИХ НАРОДІВ, ЕТНІЧНИХ, МОВНИХ, РЕЛІГІЙНИХ ТА НАЦІОНАЛЬНИХ МЕНШИН

Правові стандарти захисту прав етнічних меншини на рівні Організації Об'єднаних Націй. Міжнародний пакт про громадянські і політичні права (1966). Декларація ООН про права осіб, що належать до національних або етнічних, релігійних та мовних меншин (1992). Декларація ООН про права корінних народів (2007).

Правові стандарти захисту прав етнічних меншини на рівні Міжнародної Організації Праці. Конвенція МОП № 107 щодо корінного населення і населення, що веде племінний спосіб життя (1957). Конвенція МОП № 169 про корінні народи і народи, які ведуть племінний спосіб життя в незалежних державах (1989).

Правові стандарти захисту прав етнічних меншини на рівні Ради Європи. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод (1950). Протокол № 12 до Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод (2000). Європейська хартія регіональних мов або мов меншин (1992). Рамкова конвенція про захист національних меншин (1995).

Рекомендаційні документи щодо прав етнічних меншин на рівні Офісу Верховного комісара ОБСЄ у справах національних меншин. Гаазькі рекомендації щодо прав національних меншин на освіту (1996). Ословські рекомендації щодо мовних прав національних меншин (1998). Лундські рекомендації про ефективну участь національних меншин у суспільно-політичному житті (1999). Варшавські рекомендації щодо сприяння участі національних меншин у виборчому процесі (2001). Рекомендації щодо використання мов меншин в телерадіомовленні (2003). Рекомендації з питань поліцейської діяльності в багатонаціональному суспільстві (2006). Больцанські/Боценські рекомендації щодо національних меншин у міждержавних відносинах (2008). Люблянські рекомендації щодо інтеграції різноманітних суспільств (2012). Грацькі рекомендації щодо доступу до правосуддя і національних меншин (2017). Талліннські рекомендації щодо національних меншин і медіа в цифрову епоху (2019).

ТЕМА 6. АВТОНОМІЇ В КОНТЕКСТІ ТЕРИТОРІАЛЬНОГО УПРАВЛІННЯ ЕТНОКУЛЬТУРНОЮ РІЗНОМАНІТНІСТЮ

Поняття, принципи та класифікація автономій. Визначення поняття «автономія». Базові принципи функціонування автономій. Самоврядування. Субсидіарність. Розподіл компетенцій. Етнокультурне самозбереження. Типи автономій. *За етнополітичним критерієм:* 1) етнічні автономії (Південний Тіроль/Больцано, Гагауз Ері); 2) мовно-культурні автономії (Аландські острови); 3) територіально-адміністративні автономії (Сицилія, Балеарські острови, Канарські острови). *За територіально-географічним критерієм:* 1) острівні автономії (Корсика, Мен, Фарерські острови, Гренландія); 2) континентальні автономії (Каталонія, Країна Басків, Юкатан); 3) екстериторіальні автономії (самоврядування саамів у Скандинавії). *За політико-правовим статусом:* 1) автономні території в унітарних державах (Аландські острови, Крим, Гагауз Ері); 2) автономні області в федераціях (Південний Тіроль/Больцано, Татарстан); 3) асоційовані держави (Пуерто-Рико, Ніуе, Острови Кука); 4) заморські та залежні території (Французька Полінезія, Гренландія, Гібралтар). *За рівнем самоврядування:* 1) політичні автономії (Гренландія, Фарерські острови); 2) адміністративні території (Косово до 2008 року, Гагауз Ері); 3) культурні автономії (автономний край Воєводина в Сербії). *За джерелом виникнення:* 1) історичні автономії (Каталонія, Сардинія); 2) етнополітичні автономії (Південний Тіроль/Больцано, Гагауз Ері, Нагірний Карабах до 2023 року); 3) адміністративно створені автономії (Балеарські острови). *За етнодемографічним критерієм:* 1) автономії корінних народів (Гренландія); 2) автономії етнічних меншин (Гагауз Ері, Південний Тіроль/Больцано); автономії етнічної більшості регіону (Каталонія, Країна Басків). *За ступенем економічної самостійності:* 1) фінансово незалежні/напівнезалежні автономії (Фарерські острови, Мен, Джерсі, Гернсі); 2) змішані фінансові системи (Каталонія, країна Басків); 3) фінансово залежні автономії (Косово до 2008 року). *За функціональним призначенням:* 1) конфліктно врегульовані території (Гагауз Ері); 2) культурно-охоронні території (Аландські острови); 3) адміністративно-ефективні території (Корсика, Канарські острови).

Національно-культурна автономія. Екстериторіальна форма автономізації поліетнічного суспільства. Концепції Отто Бауера та Карла Реннера. Корпоративна форма національно-культурної автономії. Персональна форма національно-культурної автономії. Національно-культурні товариства та земляцтва. Релігійні організації, національне шкільництво, культурно-мистецькі заклади, засоби масової інформації.

Емпіричні моделі національно-культурних автономій у Європі. Шведська народна асамблея Фінляндії. Рада національних меншин при уряді Австрії. Саамські парламенти в країнах Скандинавії (Норвегія, Швеція, Фінляндія, Карелія і Кольський півострів Російської Федерації). Модель самоврядування етнічних меншин у Сербії, Румунії, Угорщині та Словаччині.

Емпіричні моделі етнічних територіальних автономій у Європі та Америці. Розмежування повноважень між центром та суб'єктом автономії. Адміністративна та мовно-культурно сфери. Трентіно-Альто-Адідже, Валле-д'Аоста, Фріулі-Венеція-Джулія (Італія).

Країна Басків, Каталонія, Галісія (Іспанія). Аландські острови (Фінляндія). Фарерські острови, Гренландія (Данія). Індіанські резервації в США.

Етнічні територіальні автономії: база даних та загальна характеристика. Операційні ознаки етнічної територіальної автономії. Етнічний склад населення. Назва. Розподіл влади. Конвенційні уявлення про етнічну батьківщину/рідну територію. База даних «Етнічні регіональні автономії» (Ethnic Regional Autonomies Database – ERAD). Структура бази даних (150 змінних). Загальні характеристики. Етнічна структура. Співвідношення політичних інститутів та процесів на рівні держави та автономії. Відносини держави та етнічної територіальної автономії. Оцінка ефективності етнічної територіальної автономії.

Типи етнічних острівних автономій. Культурно-національні автономії (Корсика, Фарерські острови). Політико-адміністративні автономії (Гренландія, Аландські острови, Сицилія). Етнополітичні автономії з сепаратистським потенціалом (Нова Каледонія, Шотландські острови). Етномовні автономії (Аландські острови, Сардинія). Етноісторичні/традиційні автономії (Гуам, Палау). Соціоекономічні автономії з етнокультурною специфікою (Мадейра та Азорські острови). Постколоніальні автономії (Пуерто-Рико; Кайманові острови, Бермуда, Кайкос і Теркс).

Етномовні федерації. Досвід Республіки Індії, Канади, Швейцарської Конфедерації, Королівства Бельгії, Федерації Боснії і Герцеговини та Республіки Сербської.

Типи конфедеративних державних утворень (етнонаціональний аспект). Конфедерації в минулому. Сучасні типи конфедерацій. Співтовариство (співдружність). Європейський Союз. Співдружність незалежних держав. Асоціація. Асоційована державність. США: Пуерто-Рико, Північні Маріанські острови, Гуам, Федеративні штати Мікронезії, Маршаллові острови, Палау. *Нова Зеландія:* острови Кука та Ніуе. *Франція:* Монако, Нова Каледонія. *Швейцарія:* князівство Ліхтенштейн. *Італія:* Сан-Марино. *Нідерланди:* Аруба, Кюрасао, Сінт-Мартен (Нідерландські Антилі). **Федерасі.** Данія: Фарерські острови, Гренландія. *Фінляндія:* Аландські острови. *Португалія:* Азорські острови, Мадейра. *Велика Британія:* Гернсі, Джерсі, острів Мен. *Індія:* Джамму і Кашмір. **Кондомініум.** Долина Андорри. Ліга. НАТО. Ліга арабських держав.

Питання реінтеграції Криму та кримськотатарська національно-територіальна автономія. Політико-правова колізійність та подвійність норм. Соціально-демографічні зміни. В регіоні після 2014 року. Інформаційно-комунікаційний розрив із Україною. Економічна залежність. Проблема перехідного правосуддя. Безпековий вимір. Міжнародно-правовий вимір. Інституційне відновлення. Питання конституційно-правового оформлення кримськотатарської автономії. Міжетнічна чутливість в регіоні. Культурно-мовне відновлення. Земельні та майнові питання. Інституційна інтеграція Курултаю та Меджлісу.

Проблема автономного статусу угорської етнічної громади Закарпаття. Колізія між правами національної меншини та питанням територіальної цілісності. Активна політика Угорщини щодо «захисту закордонних угорців». Мовно-освітні суперечності. Політизація етнічного питання та вплив зовнішніх акторів. Соціально-економічна проблематика. Історичний контекст та питання колективної пам'яті. Відсутність узгодженої моделі самоврядування.

ТЕМА 7. ІНСТИТУЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ ЕТНОПОЛІТИЧНИХ ПРОЦЕСІВ У КРАЇНАХ ВИШЕГРАДСЬКОЇ ЧЕТВІРКИ

Етнополітика та управління етнокультурною різноманітністю в Республіці Польщі. Етнічна, мовна та релігійна структура населення. Нормативно-правова база захисту етнічних меншин. Структура етнополітичного менеджменту. Національні меншини: білоруси, вірмени, євреї, литовці, німці, росіяни, словаки, українці, чехи. Етнічні меншини: караїми, лемки, роми, татари. Мовна меншина кашубів. Невизначений статус сілезців. Регіональні мови: білоруська, чеська, іврит, ідиш, караїмська, кашубська, литовська, лемківська, німецька, вірменська, романі, російська, словацька, татарська, українська.

Етнополітика та управління етнокультурною різноманітністю в Чеській Республіці. Етнічна, мовна та релігійна структура населення. Нормативно-правова база захисту

етнічних меншин. Структура етнополітичного менеджменту. Національні меншини: болгари, хорвати, угорці, німці, поляки, роми, русини, росіяни, греки, словаки, українці, серби, білоруси, в'єтнамці. Регіональні мови: словацька, польська, німецька, романі.

Етнополітика та управління етнокультурною різноманітністю у Словацькій Республіці. Етнічна, мовна та релігійна структура населення. Нормативно-правова база захисту етнічних меншин. Структура етнополітичного менеджменту. Національні меншини: угорці, роми, русини, болгари, чехи, хорвати, моравани, німці, поляки, росіяни, серби, українці, євреї, в'єтнамці, гуралі. Регіональні мови: польська, русинська, романі, болгарська, чеська, німецька, хорватська, угорська, українська. Виклики та перспективи мультикультуралізму. Роль Європейського Союзу.

Етнополітика та управління етнокультурною різноманітністю в Угорщині. Етнічна, мовна та релігійна структура населення. Нормативно-правова база захисту етнічних меншин. Структура етнополітичного менеджменту. Національні меншини: роми, німці, словаки, румуни, хорвати, серби, поляки, українці, греки, болгари, русини, вірмени, словенці. Регіональні мови: хорватська, словацька, словенська, німецька, румунська, грецька, сербська. Система місцевого самоврядування корінних етнічних громад.

ТЕМА 8. МОДЕЛІ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ ЕТНОПОЛІТИЧНИХ ВІДНОСИН У КРАЇНАХ ЦЕНТРАЛЬНО-СХІДНОЇ ТА ПІВДЕННО-СХІДНОЇ ЄВРОПИ

Етнополітика та управління етнокультурною різноманітністю в Румунії. Етнічна, мовна та релігійна структура населення. Нормативно-правова база захисту етнічних меншин. Структура етнополітичного менеджменту. Національні меншини: албанці, болгари, вірмени, чехи, хорвати, євреї, німці, греки, італійці, македонці, угорці, поляки, роми, росіяни-липовани, русини, серби, словаки, татари, турки, українці. Парламентська модель репрезентації інтересів корінних етнічних громад.

Етнополітика та управління етнокультурною різноманітністю в Республіці Молдові. Етнічна, мовна та релігійна структура населення. Нормативно-правова база захисту етнічних меншин. Структура етнополітичного менеджменту. Національні меншини: румуни, українці, гагаузи, росіяни, болгари, роми, білоруси, євреї, поляки, німці. Політико-правовий статус Автономного територіального утворення Гагауз Єрі. Офіційні мови: гагаузька, румунська, російська. Політико-правовий статус Придністровської Молдавської Республіки. Офіційні мови: молдовська, російська, українська. Геоетнополітичні виклики на сучасному етапі.

Етнополітика та управління етнокультурною різноманітністю в Республіці Болгарії. Етнічна, мовна та релігійна структура населення. Нормативно-правова база захисту етнічних меншин. Структура етнополітичного менеджменту. Національні меншини: турки, роми, росіяни, українці, євреї, греки, вірмени, румуни, македонці, татари. Етноконфесійна специфіка помаків. Політизація турецької етнічної громади.

Етнополітика та управління етнокультурною різноманітністю в Республіці Хорватії. Етнічна, мовна та релігійна структура населення. Нормативно-правова база захисту етнічних меншин. Структура етнополітичного менеджменту. Національні меншини: албанці, австрійці, босняки, болгари, чорногорці, чехи, угорці, македонці, німці, поляки, роми, румуни, росіяни, русини, словаки, словенці, серби, італійці, турки, українці, вlahи, євреї. Представництво корінних етнічних громад у національному парламенті (Саборі), органах місцевого самоврядування, виконавчої та судової влади.

Етнополітика та управління етнокультурною різноманітністю в Республіці Словенії. Етнічна, мовна та релігійна структура населення. Нормативно-правова база захисту етнічних меншин. Структура етнополітичного менеджменту. Регіональні мови: угорська, італійська, романі. Статус угорської та італійської національних меншин. Двомовна шкільна освіта. Громадська самоорганізація та політична участь. Ромська етнічна меншина: громадське та політичне представництво в територіальних громадах. «Нові» (мігранти), «стерті» та

«невизнані» (громадяни соціалістичної Югославії) меншини. Громадська самоорганізація: абанці, босняки, чорногорці, хорвати, македонці, серби.

Етнополітика та управління етнокультурною різноманітністю в Республіці Сербії.

Етнічна, мовна та релігійна структура населення. Нормативно-правова база захисту етнічних меншин. Структура етнополітичного менеджменту. Регіональні мови: албанська, боснійська, болгарська, хорватська, словацька, угорська, румунська, українська, русинська, романі, власька. Парламентське представництво етнічних громад.

Етнополітика та управління етнокультурною різноманітністю в Боснії і Герцеговині. Етнічна, мовна та релігійна структура населення. Нормативно-правова база захисту етнічних меншин. Структура етнополітичного менеджменту. Офіційні мови: боснійська, хорватська, сербська (три стандартизовані варіанти сербохорватської мови). Регіональні мови: албанська, чорногорська, чеська, словацька, хорватська, словенська, угорська, македонська, італійська, німецька, польська, румунська, русинська, турецька, українська, ідиш, ладино.

Етнополітика та управління етнокультурною різноманітністю в Республіці Північна Македонія. Етнічна, мовна та релігійна структура населення. Нормативно-правова база захисту етнічних меншин. Структура етнополітичного менеджменту. Офіційні мови: македонська, албанська. Мови меншин: турецька, арумунська, сербська, боснійська, романі. Регіональні мови: албанська, угорська, словацька, румунська, хорватська, русинська.

ТЕМА 9. ІНСТИТУЦІЙНИЙ МЕХАНІЗМ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ У СФЕРІ ЕТНОПОЛІТИЧНИХ ПРОЦЕСІВ В УКРАЇНІ

Етнічна, мовна та конфесійна структура населення України. Порівняльний аналіз переписів населення 1989 та 2001 років. Депопуляція. Еміграційні та імміграційні потоки. Зменшення чисельності росіян, євреїв. Збільшення представників окремих етнічних спільнот (кримські татари, вірмени, азербайджанці, грузини). Ідентифікація етнографічних груп (гуцули, русини, лемки, бойки, литвини, поліщуки). Російськомовність українців. Збільшення україномовності окремих національних меншин (поляки, євреї, німці, роми, білоруси). Зростання російськомовності окремих національних меншин (білоруси, молдавани, болгари, роми, кримські татари, азербайджанці, гагаузи). Тенденції іноетнічної акультурації, асиміляції та міжетнічної консолідації. Домінування православної конфесії. УПЦ МП, УПЦ КП, УАПЦ. Створення ПЦУ. Українська греко-католицька церква. Віруючі-католики. Протестантизм і неопротестантизм. Віруючі-мусульмани. Юдеї. Атеїсти. Регіональні етноконфесійні особливості.

Нормативно-правова база етнополітики України. Декларація прав національностей України (1991). Конституція України (1996). Закон України «Про корінні народи в Україні» (2021). Закон України «Про національні меншини (спільноти) в Україні» (2022).

Мовна політика в контексті реалізації прав національних меншин (спільнот) України. «Мовні» статті Законів України «Про освіту» (2017) та «Про повну загальну середню освіту» (2020). Закон України «Про забезпечення функціонування української мови як державної» (2019). Методологія використання мов національних меншин (спільнот) України в населених пунктах, в яких традиційно проживають особи, які належать до національних меншин (спільнот) України, або в яких такі особи складають значну частину населення (2024). Уповноважений із захисту державної мови. Керівництво та структурні підрозділи. Нормативно-правові засади діяльності. Моніторинг. Інформування. Державний контроль.

Урядовий рівень етнополітичного менеджменту в Україні. Статус, функції, цінності, принципи роботи та завдання Державної служби з етнополітики та свободи совісті. Реалізація державної політики у сфері міжнаціональних відносин, релігії та захисту прав корінних народів і національних меншин в Україні. Внесення на розгляд Кабінету Міністрів України пропозицій щодо формування державної політики у сфері міжнаціональних відносин, релігії та захисту прав корінних народів і національних меншин в Україні. Впровадження євроінтеграційної політики у сфері свободи совісті, релігії та забезпечення прав національних

меншин (спільнот) та корінних народів України. Нормативно-правові акти Державної служби з етнополітики та свободи совісті. Стратегія сприяння реалізації прав і можливостей осіб, які належать до ромської національної меншини, в українському суспільстві на період до 2030 року. Концепція Державної цільової національно-культурної програми «Єдність у розмаїтті» на період до 2034 року. Консультативно-дорадчі органи Державної служби з етнополітики та свободи совісті.

Парламентський рівень етнополітичного менеджменту в Україні. Комітет з питань прав людини, деокупації та реінтеграції тимчасово окупованих територій України, національних меншин і міжнаціональних відносин. Склад і структура. Законопроектна робота. Інформаційні ресурси. Уповноважений Верховної Ради України з прав людини. Омбудсман та представники Уповноваженого. Секретаріат та регіональні представництва Уповноваженого. Консультативна рада при Уповноваженому.

ТЕМА 10. РЕГІОНАЛЬНИЙ РІВЕНЬ ЕТНОПОЛІТИЧНОГО МЕНЕДЖМЕНТУ В УКРАЇНІ: ДОСВІД ЗАКАРПАТТЯ

Етнічна структура населення Закарпаття. Порівняльний аналіз переписів населення 1989 та 2001 років. Регіональна стабільність. Компактність проживання національних меншин у селах (угорці, румуни, словаки, німці). Урбанізованість меншин (росіяни, білоруси, роми, словаки, євреї). Зменшення чисельності угорців, росіян, білорусів, словаків, євреїв. Збільшення чисельності румунів і ромів. Ситуативність німецької етнічності. Ендогамність етнічних груп (українці, румуни, угорці, роми). Екзогамність етнічних груп (росіяни, білоруси, словаки, євреї, німці).

Мовна структура населення Закарпаття. Домінування рідномовної ідентичності (українці, румуни, угорці). Мовна асиміляція етнічних груп (українізація: німці, словаки, поляки, чехи, болгари; русифікація: білоруси, євреї, татари, вірмени). Угорськомовність ромів. Мовна ідентичність волохів. Зміна етномовної ситуації в краї з початку широкомасштабного вторгнення російських військ в Україну.

Конфесійна структура населення Закарпаття. Домінування православної конфесії. УПЦ МП, УПЦ КП, УАПЦ. Створення ПЦУ. Українська греко-католицька церква та Мукачівська греко-католицька єпархія. Віруючі-католики. Протестантизм і неопротестантизм. Реформати. Євангельські християни. П'ятидесятники. Баптисти. Адвентисти сьомого дня. Свідки Єгови. Церква Живого Бога. Юдеї. Атеїсти. Специфіка релігійності в розрізі районів Закарпатської області.

Регіональний (закарпатський) рівень етнополітичного менеджменту. Досвід роботи Управління національностей та релігій при Департаменті стратегічних комунікацій, національностей та релігій Закарпатської обласної військової адміністрації. Центр культур національних меншин Закарпаття. Нормативно-правове забезпечення та напрями діяльності. Центр громадськості та національних культур (Мукачівська міська рада). Регламент та практична діяльність.

Національно-культурні товариства Закарпаття. Етапи становлення та розвитку національно-культурних товариств. Етап організаційного становлення (1989–1990). Етап бурхливого розвитку та посилення групової етнічної самосвідомості (1991–1999). Етап розширення діяльності національно-культурних товариств та політизації русинського громадського руху (2000–2012). Етап етнокультурної диверсифікації (з 2013 року). Типологія національно-культурних товариств. Критерії типологізації: гендерний; віковий; професійний; благодійна діяльність; угорськомовність; непотизм; політизація діяльності; дубльоване етнічне лідерство.

6.2. Структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин					
	Форма навчання: денна					
	у тому числі					
	Усього	лекції	практичні (семінарські)	лабораторні	індивідуальна робота	самостійна робота
Модуль 1						
Тема 1. Концепції етнічності	8	4				4
Тема 2. Етнічна та національна ідентичність	4	2				2
Тема 3. Класифікації етносів світу	6		2			4
Тема 4. Нація і націоналізм	6	2				4
Тема 5. Міжнародні нормативно-правові документи про захист прав корінних народів, етнічних, мовних, релігійних та національних меншин	8	2	2			4
Тема 6. Автономії в контексті територіального управління етнокультурним різноманіттям	12	4	4			4
Тема 7. Інституційне забезпечення публічного управління етнополітичних процесів у країнах Вишеградської четвірки	18	2	2		10	4
Тема 8. Моделі публічного управління етнополітичних відносин у країнах Центрально-Східної та Південно-Східної Європи	18	2	2		10	4
Тема 9. Інституційний механізм публічного управління у сфері етнополітичних процесів в Україні	20	2	4		10	4
Тема 10. Регіональний рівень етнополітичного менеджменту в Україні: досвід Закарпаття	18	2	2		10	4
<i>Модульна контрольна робота</i>	2	2				
Разом за модуль 1 + семестр	120	24	18		40	38

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин					
	Форма навчання: заочна					
	Усього	у тому числі				
		лекції	практичні (семінарські)	лабораторні	індивідуальна робота	самостійна робота
Модуль 1						
Тема 1. Концепції етнічності	8	2				6
Тема 2. Етнічна та національна ідентичність	4					4
Тема 3. Класифікації етносів світу	6					6
Тема 4. Нація і націоналізм	6					6
Тема 5. Міжнародні нормативно-правові документи про захист прав корінних народів, етнічних, мовних, релігійних та національних меншин	6					6
Тема 6. Автономії в контексті територіального управління етнокультурною різноманітністю	12	2	2			8
Тема 7. Інституційне забезпечення публічного управління етнополітичних процесів у країнах Вишеградської четвірки	20	2			10	8
Тема 8. Моделі публічного управління етнополітичних відносин у країнах Центрально-Східної та Південно-Східної Європи	20	2			10	8
Тема 9. Інституційний механізм публічного управління у сфері етнополітичних процесів в Україні	20	2			10	8
Тема 10. Регіональний рівень етнополітичного менеджменту в Україні: досвід Закарпаття	18				10	8
Разом за модуль 1 + семестр	120	10	2		40	68

6.3. Теми практичних (семінарських, лабораторних) занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		денна	заочна
1.	Тема 1. Концепції етнічності		
2.	Тема 2. Етнічна та національна ідентичність		
3.	Тема 3. Класифікації етносів світу	2	
4.	Тема 4. Нація і націоналізм		
5.	Тема 5. Міжнародні нормативно-правові документи про захист прав корінних народів, етнічних, мовних, релігійних та національних меншин	2	
6.	Тема 6. Автономії в контексті територіального управління етнокультурною різноманітністю	4	2
7.	Тема 7. Інституційне забезпечення публічного управління етнополітичних процесів у країнах Вишеградської четвірки	2	
8.	Тема 8. Моделі публічного управління етнополітичних відносин у країнах Центрально-Східної та Південно-Східної Європи	2	
9.	Тема 9. Інституційний механізм публічного управління у сфері етнополітичних процесів в Україні	4	
10.	Тема 10. Регіональний рівень етнополітичного менеджменту в Україні: досвід Закарпаття	2	
Разом		18	2

6.4. Індивідуальна та самостійна робота

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		денна	заочна
1.	Тема 1. Концепції етнічності	4	6
2.	Тема 2. Етнічна та національна ідентичність	2	4
3.	Тема 3. Класифікації етносів світу	4	6
4.	Тема 4. Нація і націоналізм	4	6
5.	Тема 5. Міжнародні нормативно-правові документи про захист прав корінних народів, етнічних, мовних, релігійних та національних меншин	4	6
6.	Тема 6. Автономії в контексті територіального управління етнокультурною різноманітністю	4	8
7.	Тема 7. Інституційне забезпечення публічного управління етнополітичних процесів у країнах Вишеградської четвірки	14	18
8.	Тема 8. Моделі публічного управління етнополітичних відносин у країнах Центрально-Східної та Південно-Східної Європи	14	18
9.	Тема 9. Інституційний механізм публічного управління у сфері етнополітичних процесів в Україні	14	18
10.	Тема 10. Регіональний рівень етнополітичного менеджменту в Україні: досвід Закарпаття	14	18
Разом		78	108

6.5. Індивідуальне завдання

Індивідуальна робота студента з навчальної дисципліни «Етнополітичні аспекти територіального управління та публічна служба» передбачає **написання інформаційно-аналітичної записки** на тему: «Особливості територіального управління та публічної служби в умовах поліетнічності (на прикладі територіальної громади Закарпатської області)».

Вимоги до написання інформаційно-аналітичної записки:

- 1) кожен обирає територіальну громаду, де проживає або іншу, за узгодженням із викладачем;
- 2) оформлення завдання здійснюється у презентаційному файлі;
- 3) після здачі письмового варіанту відбувається публічний захист.

СТРУКТУРА НАПИСАННЯ ІНФОРМАЦІЙНО-АНАЛІТИЧНОЇ ДОВІДКИ:

1. Історична інформація про територіальну громаду.
2. Етнічна, мовна та конфесійна структура громади за переписом 2001 року (окремо – по селам/селищам).
3. Відомості про громадські організації національних меншин та їх лідерів, які діють у межах територіальної громади.

Приклад,

село НИЖНЯ АПША:

Ботош Іван Михайлович	Громадська організація «Закарпатська обласна спілка Дачія»	90571 Тячівський р-н, с.Нижня Апша, вул.Борканюка,17	(0234)57341, 0973907518 0501405808
--------------------------	--	--	---------------------------------------

4. Відомості про конфесії та храми на території громади, етнічна приналежність осіб, які їх відвідують; + будинки культури, центри творчості, музеї тощо, які мають етнічну специфіку. /у місцях компактного проживання ромів варто звернути увагу на їх конфесійну приналежність, лідерів думок тощо/.

5. Інформація про дії місцевої влади (з 2021 року) щодо задоволення прав і свобод національних меншин (угорців, румунів, ромів, русинів, німців, словаків та ін. / залежно від структури ОТГ).

6. Участь національних меншин у громадсько-політичному житті територіальної громади (представництво меншин у структурі міської/селищної/сільської ради за результатами місцевих виборів 2020 року; діяльність партій – до прикладу, «КМКС» Партія угорців України + Демократична партія угорців України; різниця у політико-партійних уподобаннях різних етнічних груп територіальної громади тощо).

Для виконання завдання доцільно використовувати:

1) портал «Децентралізація» (кількісні дані, додаткова інформація): <https://decentralization.ua/areas/0312>

2) сайти ОТГ (офіційні документи, рішення, звіти, надання соціальних послуг, поточні новини тощо; до прикладу, Берегівська міська рада: <https://beregivska.gromada.org.ua/>; Солотвинська селищна рада: <https://solotvino-rada.gov.ua/>; Ужгородська міська рада: <https://rada-uzhgorod.gov.ua/>; Рахівська міська рада: <https://rakhiv-mr.gov.ua/>.

3) публічну текстову та візуальну інформацію, яку можуть надати працівники органів місцевого самоврядування.

7. ІНСТРУМЕНТИ, ОБЛАДНАННЯ, ПРОГРАМНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ, ВИКОРИСТАННЯ ЯКИХ ПЕРЕДБАЧАЄ НАВЧАЛЬНА ДИСЦИПЛІНА

В умовах використання формату онлайн-навчання (дистанційного навчання) із застосуванням мережі Google Meet названі засоби, методи та форми визначаються за домовленістю зі здобувачами і в залежності від зручного виду взаємодії, застосовуються з допомогою існуючих функцій групових чатів та відеоконференцій.

Для ефективного засвоєння тематики є можливість демонстрації необхідних матеріалів на робочому столі комп'ютерного технічного засобу під час занять і семінарів. Зокрема, у разі потреби, під час онлайн-заняття можна надати доступ до свого екрану, щоб показати презентації або іншу тематичну інформацію на робочому столі.

Планування лекційних і семінарських занять, модульних контрольних робіт, звітування за індивідуальну та іншу передбачену програмою роботу зі студентами, а також підсумкова перевірка знань у формі іспиту (заліку) здійснюється заздалегідь за допомогою прив'язки до Google-календаря. Синхронізація запланованих заходів виконується автоматично на всіх зручних для їх проведення пристроях.

8. РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА ІНФОРМАЦІЇ

8.1. Навчально-методичне забезпечення:

1. Вітман К.М., Краснопольська Т.М. Етнонаціональна політика постсоціалістичних країн: моделі, особливості, проблеми: навчально-методичний посібник для студентів вищих навчальних закладів. Одеса: Фенікс, 2020. 32 с. (Сер. «Навчально-методичні посібники»). URL: <https://dspace.onua.edu.ua/server/api/core/bitstreams/f08a35b9-462b-40ac-bc76-0bb877977052/content>
2. Зан М. Розділ 15. Інституційний дизайн етнополітики й політичне представництво міноритарних етнічних груп у країнах Центральної та Східної Європи (національні case studies Республіки Польща, Словацької Республіки, Угорщини та Румунії). *Політичні інститути та процеси у країнах Центральної і Східної Європи наприкінці ХХ – на початку ХХІ століть: колективна монографія* / за заг. ред.: Юрія Остапця і Маріана Токаря; [авт. колект.: В. Бурдяк, В. Бусленко, Є. Гайданка, І. Дудінська, В. Дудінський, М. Зан, Г. Зеленько, Н. Кічера, А. Ключкович, Н. Кононенко, Ю. Копинець, М. Лендєл, В. Литвин, Н. Марадик, Н. Нечаєва-Юрійчук, Ю. Остапець, М. Палінчак, В. Петрінко, А. Романюк, Н. Ротар, Д. Стебляк, М. Токар, М. Цірнер, Г. Шипунов]; Каф. політ. і держупр.; Ужгород. нац. ун-тет. Ужгород: Поліграфцентр «Ліра», 2023. С. 539–600. URL: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/items/0051a2d8-d869-4af4-9314-12bcd43e3306>
3. Кічера Н. Розділ 14. Нормативно-правове й інституційне забезпечення політики щодо прав національних та етнічних меншин у країнах центральної та східної Європи. *Політичні інститути та процеси у країнах Центральної і Східної Європи наприкінці ХХ – на початку ХХІ століть: колективна монографія* / за заг. ред.: Юрія Остапця і Маріана Токаря; [авт. колект.: В. Бурдяк, В. Бусленко, Є. Гайданка, І. Дудінська, В. Дудінський, М. Зан, Г. Зеленько, Н. Кічера, А. Ключкович, Н. Кононенко, Ю. Копинець, М. Лендєл, В. Литвин, Н. Марадик, Н. Нечаєва-Юрійчук, Ю. Остапець, М. Палінчак, В. Петрінко, А. Романюк, Н. Ротар, Д. Стебляк, М. Токар, М. Цірнер, Г. Шипунов]; Каф. політ. і держупр.; Ужгород. нац. ун-тет. Ужгород: Поліграфцентр «Ліра», 2023. С. 495–538. URL: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/items/0051a2d8-d869-4af4-9314-12bcd43e3306>
4. Тищенко Ю., Івасів О., Дубина С. Управління різноманіттям: робочий зошит / за заг. ред. Ю. Тищенко. Київ, 2021. 80 с. URL: http://www.ucipr.org.ua/publicdocs/Upravlinnja_riznomanittjam.pdf
5. Управління різноманіттям. Посібник з організації тренінгів / Тищенко Ю., Івасів О., Дубіна С.; За заг. ред. Ю. Тищенко. Київ: ФОП Харченко, 2020. 100 с. URL: <http://www.ucipr.org.ua/publicdocs/upravlinnia.pdf>

8.2. Основна література:

1. Державна політика щодо захисту прав національних меншин: досвід країн Вишеградської груп: колект. монографія / ред.: Ярина Турчин, Тереза Астратович-Лейк, Олександр Горбач; Міжнар. Вишеград. Фонд [та ін.]. Львів: Сорока, 2019. 183 с.
2. Довідник міжетнічної толерантності / упоряд. Н.Ю. Ротар; за ред. А.М. Круглашова. Чернівці: Видавничий дім «Букрек», 2011. 232 с.
3. Етнокультурна автономія як інститут забезпечення прав національних меншин: світовий досвід і Україна: наук. записка / [І. О. Кресіна, В. А. Явір, М. Д., М. Д. Ходеківський]; НАН України, Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького. Київ: Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України, 2018. 119 с.
4. Етнополітика Румунії, Словаччини, Швеції та Хорватії. Аналіз законодавства та практики [С. Герасимчук, А. Демещук, М. Драпак, О. Краєв]. Дослідження Ради зовнішньої політики «Українська призма» у співпраці з Державною службою етнополітики та свободи совісті (ДЕСС) та за фінансової підтримки Міжнародного фонду «Відродження» та Посольства Швеції в Україні, 2021. 63 с. URL: https://www.irf.ua/wp-content/uploads/2022/01/ethno_.pdf

5. Корнат Л.Я. Управління етнокультурним розмаїттям в умовах глобалізації: монографія; Нац. ун-т «Львів. Політехніка». Ін-т гуманіт. і соціал. наук. Львів: Растр-7, 2022. 201 с.: іл., табл.
6. Кресін О.В. Корінні народи: міжнародне прав та законодавство України: монографія / Інститут держави і права імені В.М. Корецького. Київ: Норма права, 2021. 168 с.
7. Правові засади державної етнонаціональної політики в Україні: Монографія / Кресіна І.О., Лойко Л.І., Стойко О.М., Явір В.А., Вітман К.М., Кіссе А.І., Асланов С.А., Грицяк Д.І., Голденштейн К.О. / За заг. ред. І.О. Кресіної. К.: Логос, 2011. С. 56–182 (*Розділ 2. Розвиток моделей етнонаціональної політики у постсоціалістичних країнах*).
8. Романюк А., Литвин В. Порівняльний аналіз політичних інститутів країн Вишеградської групи та інших країн Центрально-Східної Європи: монографія. Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2016. С. 54–75 (*2.2. Етногрупова основа соціополітичних процесів у країнах Вишеградської групи та інших країнах Центрально-Східної Європи*).
9. Романюк А., Литвин В., Панчак-Бялоблоська Н. Політичні інститути країн Центрально-Східної Європи: порівняльний аналіз. Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2014. С. 42–64 (*2.2. Етногрупова основа соціополітичних процесів у країнах Центрально-Східної Європи*).
10. Цапок С.О. Поліетнічна експозиція світу у фокусі сучасних демовідтворювальних міграційних процесів: монографія. Львів: Апріорі, 2017. 576 с.: іл.

8.3. Допоміжна література:

1. Габрин П.В., Коч С.В., Остапець Ю.О. Особливості функціонування інституту офісу уповноваженого уряду Словацької Республіки у справах ромських громад: досвід для України. *Регіональні студії*. 2023. № 32. С. 7–15. URL: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/items/8eab761b-74f4-4619-8b7e-ac9171669005>
2. Діалектика національно-громадянського і етнічного в українському соціумі: монографія / авт. кол.: Котигоренко В. О. (керівник, наук. ред.), Дегтеренко А. М., Калакура О. Я., Кочан Н. І., Ляшенко О. О., Мазука Л. І., Ніколаєць Ю. О., Новородовський В. В. Київ: Інститут політичних і етнонаціональних досліджень ім. І. Ф. Кураса НАН України. 2023. 640 с. URL: https://ipiend.gov.ua/wp-content/uploads/2021/01/Dialektyka_natsionalno-hromadskoho_i_etnichnoho_v_ukrainskomu_sotsiumi.pdf
3. Єленський В. Розділ 1. Етнополітика європейських країн: культурний протекціонізм, мультикультуралізм, сек'юритизація релігії, захист прав національних меншин. *Етнополітика в Україні в умовах сучасних суспільно-політичних змін: реальний стан, виклики, перспективи*: монографія / автор. кол.: Войналович В.А. (керівник, наук. ред.), Єленський В.Є., Кулик В.М., Малиновська О.А., Набок С.В., Поліщук Ю.М., Рябчук М.Ю. Київ: ІПіЕНД ім. І. Ф. Кураса НАН України. 2023. С. 12–76. URL: <https://ipiend.gov.ua/wp-content/uploads/2020/12/monohrafiya.pdf>
4. Зан М. Розділ 3. Особливості політико-партійної структуризації представницьких органів місцевого самоврядування у поліетнічних регіонах України (за результатами місцевих виборів 2020 року). *Політичні інститути та процеси в Україні в кінці XX – на початку XXI століть*: колективна монографія / за заг. ред.: Юрія Остапця і Маріана Токаря; [авт. колект.: В. Бортніков, В. Бурдяк, М. Готра, В. Дудінський, І. Дудінська, М. Зан, Н. Кононенко, А. Круглашов, В. Лебедюк, Ю. Остапець, М. Палінчак, Н. Ротар, Н. Сабадаш, Д. Стебляк, І. Тодоров, М. Токар, Т. Федорчак, К. Червеняк, М. Шелемба]; Каф. політ. і держупр.; Каф. соціології та соц. роб.; Ужгород. нац. ун-тет. Ужгород: ТОВ «РІК-У», 2025. С. 83–132. URL: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/items/e5bb5d36-5822-47c3-9e1f-58a2b9ad7c1c>
5. Зан М., Остапець Ю. Типологічна характеристика національно-культурних товариств Закарпаття. Львів. *Вісник Львівського університету. Серія філософсько-політологічні студії*. Львів: Львівський національний університет імені Івана Франка, 2024. Вип. 54. С. 212–224. URL: http://fps-visnyk.lnu.lviv.ua/archive/54_2024/27.pdf

6. Зан М.П. Етнополітичний менеджмент в Україні: національний та регіональний (закарпатський) виміри. *Літопис Волині. Всеукраїнський науковий часопис*. 2025. Чис. 33. С. 334–342. URL: <http://litopys.volyn.ua/index.php/litopys/article/view/687>
7. Зан М.П. Міжнародно-правові стандарти ефективного політичного представництва етнічних меншин: європейські практики та досвід для України. *Епістемологічні дослідження у філософії, соціальних і політичних науках*. Дніпро, 2020. Вип. 2, Т. 3. С. 119–130. URL: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/handle/lib/55979>
8. Зан М.П. Реформування та ефективне впровадження законодавчої бази щодо етнічних меншин як один із «семи кроків» європейської перспективи України. *Літопис Волині. Всеукраїнський науковий часопис*. 2023. Чис. 29. С. 147–152. URL: <http://litopys.volyn.ua/index.php/litopys/issue/view/15/47>
9. Кулик В. Мовна політика в багатомовних країнах. Закордонний досвід та його придатність для України. Київ: Дух і Літера, 2021. 312 с.
10. Мещерякова Ю.В., Зан М.П. Етномовні особливості територіального управління в Італійській Республіці. *Держава та регіони. Серія: Публічне управління і адміністрування*. 2025. № 3. С. 46–55. URL: http://pa.stateandregions.zp.ua/archive/3_2025/9.pdf
11. Мовне законодавство і мовна політика: Україна, Європа, світ (Збірник наукових праць). Київ: Видавничий дім Дмитра Бураго, 2019. 688 с.
12. Підбережник Н. Моделі публічного управління у сфері етнополітичних відносин: теоретичний аспект. *Ефективність публічного управління*. 2016. Вип. 4 (49). Ч. 1. С. 59–68. URL: <https://epa.nltu.edu.ua/index.php/journal/article/view/390/385>
13. Сироїд Т.Л. Міжнародний організаційно-правовий механізм захисту національних меншин: від витоків до сьогодення. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія «Право»*. 2019. Випуск 28. С. 164–174.
14. Тищенко Ю.А. Забезпечення ефективної участі меншин у суспільному житті: електоральні процеси. Аналітичний огляд. Київ: Український незалежний центр політичних досліджень, 2012. 49 с. URL: http://ucipr.org.ua/publicdocs/national_minority_elections_2012.pdf
15. Ткаченко Є. В. Правовий захист прав етнічних та мовних меншин: навчальний посібник. Київ: ФОП Голембовська О.О., 2018. 315 с. URL: https://nlu.edu.ua/wp-content/uploads/2021/05/msc_5_copy.pdf
16. Dobos B. The Minority Self-Governments in Hungary. *Autonomy Arrangements in the World*. April 2022. URL: <https://webassets.eurac.edu/31538/1661962535-hungary-2022.pdf>
17. Godlewska E., Lesińska-Staszczuk M. Mniejszości narodowe w państwach Unii Europejskiej. Stan prawny i faktyczny. Lublin: Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej, 2013. 202 s. URL: <https://integro.ciniba.edu.pl/integro/192403818590/ksiazka/mniejszosci-narodowe-w-panstwach-unii-europejskiej?internalNav=1&bibFilter=19>
18. Politici de integrare a minorităților naționale din România. Aspecte legale și instituționale într-o perspectivă comparată / Levente Salat (editor). Cluj-Napoca: Fundația CRDE, 2008. 272 p. URL: <http://www.edrc.ro/docs/docs/politici/Intregul-volum.pdf>
19. Prina F. Ukraine's Law on National Minorities and 'Effective' Participation: Expanding or Diluting Standards? *International journal on minority and group rights*. 2023. Vol. 30. P. 880–930. URL: <https://eprints.gla.ac.uk/307788/1/307788.pdf>
20. Territories and Identities in Central, Eastern and Southeastern Europe / Scientific Editor: Valentin Mihaylov. Częstochowa: Instytut Geopolityki, 2014. 364 p. URL: https://geopolityka.net/wp-content/uploads/2015/04/Territories_and_Identities.pdf

8.4. Інформаційні ресурси в мережі Інтернет:

1. Державна служба з етнополітики та свободи совісті. URL: <https://dess.gov.ua/>
2. Інститут держави і права ім. В.М. Корецького НАН України. URL: http://idpnan.org.ua/vidavnicia_dijalnist.html

3. Інститут політичних і етнонаціональних досліджень імені І.Ф. Кураса НАН України. URL: <https://ipiend.gov.ua/>
4. Національний інститут стратегічних досліджень. URL: <https://niss.gov.ua/pro-institut>
5. Рада зовнішньої політики «Українська призма». URL: <http://prismua.org/>
6. Центр культур національних меншин Закарпаття. URL: <http://centerkyltyr.pp.ua/>
7. Ethnic Power Relations (EPR) Dataset Family. URL: <https://icr.ethz.ch/data/epr/>
8. European Centre for Minority Issues (ECMI). URL: <https://www.ecmi.de/>
9. Institutul pentru Studierea Problemelor Minorităților Naționale. URL: <https://ispmn.gov.ro/>
10. The Ethnic Regional Autonomies Database (ERAD). URL: http://identityworld.ru/index/database_eng/0-22

**Результати перегляду робочої програми навчальної дисципліни
«Етнополітичні аспекти територіального управління та публічна служба»**

Робоча програма перезатверджена на 20___ / 20___ н.р. без змін; зі змінами (Додаток ___).
(потрібне підкреслити)

протокол № ___ від «___» _____ 20 ___ р. Завідувач кафедри _____
(підпис) (Прізвище ініціали)

Робоча програма перезатверджена на 20___ / 20___ н.р. без змін; зі змінами (Додаток ___).
(потрібне підкреслити)

протокол № ___ від «___» _____ 20 ___ р. Завідувач кафедри _____
(підпис) (Прізвище ініціали)

Робоча програма перезатверджена на 20___ / 20___ н.р. без змін; зі змінами (Додаток ___).
(потрібне підкреслити)

протокол № ___ від «___» _____ 20 ___ р. Завідувач кафедри _____
(підпис) (Прізвище ініціали)

Робоча програма перезатверджена на 20___ / 20___ н.р. без змін; зі змінами (Додаток ___).
(потрібне підкреслити)

протокол № ___ від «___» _____ 20 ___ р. Завідувач кафедри _____
(підпис) (Прізвище ініціали)